

Horváth Zsolt előadása

Tisztelt Konferencia, Elnök Asszony, Elnök Úr, Hölgyeim és Uraim. Úgy tűnik, ezt én se tudtam, hogy a nagy egészből megyünk a kisebbek felé. Én egy ügyről kívánnék némi kitekintéssel beszélni. Ez pedig az úgynevezett Nitrokémia ügy. 1948. március 4-én a Budapesti Népbíróság dr. Vorti Vilmos által vezetett külön tanácsa hűtlenség és hűtlenség segítésének büntette miatt indult eljárásban ítéletet hozott. Szabó Kornél vezérigazgatót halálra, Sárkány József és Kelemen Gyula államtitkárokat életfogytiglanra, Gyöngyösi István helyettes részvénytársasági igazgatót 15 évi fegyházra, Steller Lajos fémmérnököt életfogytiglanra, Veismár Béla szabadalmi ügyintézőt 8 évi fegyházra ítélték. Dr. Kell Kornélt a hűtlenség büntette miatt felmentették. Tulajdonképpen miről szól ez az ügy? Tehát muszáj az előzményeket, illetőleg magának az ügynek a történetét és a koncepcióját is elmondani, mert enélkül nem érthető az, hogy miről van szó. A Nitrokémia Ipartelepek Részvénytársaságot a húszak évek végén alapították. Tudni kell azt, hogy 1944 végéig mintegy 60-70 millió aranypengőt használtak föl ennek a fejlesztéséhez, ami igen nagy összeg volt abban az időben. A részvények teljes egészében a Honvédelmi Minisztérium birtokában voltak. A Honvédelmi Minisztériumnak hét jelentősebb üzeme volt. Ennek a hét üzemnek a vezetői közül egyedül Szabó Kornél tartózkodott 1945-ben Budapesten, ezért úgy döntött a későbbi másodrendű vádlott, Sárkány József, aki a Debreceni Kormányiparügyi kormánybiztos volt, illetőleg hadügyi államtitkár volt, Szabó Kornélt kinevezi biztosnak valamennyi vállalat élére. Ehhez felettese hozzájárult, illetőleg Szabó Kornél úgy döntött, hogy a Nitrokémia korábbi ügyvezető igazgatóját, Makay Miklóst a Magyar Olaj Művek, röviden MOLAJ élére nevezi ki vezérigazgatónak. A háború után a Nitrokémiát a szovjet csapatok leszerelték jóvátétel fejében és Szabó Kornél vezetéséről úgynevezett békeüzemre állították béketermelésre. A két minisztérium versenyzett abban, hogy melyiküké legyen a főfelügyelet a Honvédelmi Minisztérium üzemei vonatkozásában. Hát ez a verseny döntetlennel zárult le, mert végül is úgy döntöttek, hogy mindkét minisztérium négy-négy személyt küldhet az Igazgató Tanácsba, és az Igazgató Tanács élére pedig két tagú, a két államtitkár által vezetett Végrehajtó Bizottság dönt majd végső soron. Szabó Kornélnak korábban is kettős referálási lehetősége volt, mint Honvédelmi Minisztériumi üzem. Sárkány Józsefnek egyébként fejlesztési kérdésekben pedig Kelemen Gyula Iparügyi államtitkárnak tartozott referálni. Az övé volt az egyik legfontosabb rész ebben az időben, a

hitelszükségletekről döntött ez az államtitkár. Szabó Kornél 1946 október elejéig volt miniszteribiztos, ezután pedig a Nitrokémia kinevezett vezérigazgatójaként tevékenykedett. Ahhoz, hogy értsük a történetet nagyon röviden megkísérlem felvázolni azt, hogy hogyan alakult és alakulhatott ki a koncepciója ennek az ügynek. A Nitrokémia 1937-ben elnyerte a Brazil Egyesült Államok pályázatát, amely egy lőpor és nitroglicerin gyár felépítésére és üzembehelyezésére került kiírásra. Ez az ügylet, mintegy egymillió dolláros bruttó bevételt biztosított. Ez abban az időben is egy jelentős összeg volt, és a vállalkozás teljes lezárása előtt mintegy háromszázezer dollár kivételével az amerikaiak kiegyenlítették, a brazilok kiegyenlítették mindent ennél az üzemnél. 1941-ben azonban megszakadtak a kapcsolatok a háború kitörése miatt. Az üzemet Makay Miklós vegyészmérnök, a Nitrokémia akkori ügyvezető igazgatója irányította, a szerelési munkálatokat pedig a későbbi ötödrendű vádlott, Steller Lajos a Nitrokémia vegyészmérnöke vezette. Közvetlen kapcsolatok a háború miatt megszakadtak, a Nitrokémiának mintegy háromszázezer dolláros követelése állt fenn, de ezen kívül voltak még követeléseik Finnországban, Svédországban, Svájcban és Bécsben is. A kintlévőségek behajtására a MOLAJ részéről Makay Miklóst bízták meg. Szabó Kornél úgy gondolta, hogy kihasználja a lehetőséget és Makay Miklós révén a Nitrokémia kintlévőségeit is megkísérli behajtani. Először egy szűkebb körű, majd egy teljeskörű meghatalmazást adott Szabó Kornél Makay Miklósnak, aki ennek révén el is kezdett tevékenykedni. A meghatalmazásra sem Sárkány, sem Kelemen államtitkár észrevételt nem tettek. A meghatalmazás olyan módon teljeskörű volt, hogy valamennyi kérdésben Makay Miklós a Nitrokémia nevében eljárhatott. A későbbi Népbírósi ítélet indokolása szerint Szabó Kornél semmiféle engedélyt nem kért sem Sárkány József, sem Kelemen Gyula minisztereknek nem referáltak, és sem az Iparügyi sem a Honvédelmi Minisztériumok, sem pedig Minisztertanács nem engedélyezte ezt a meghatalmazást, illetőleg ezt az ügyletet. Ennek csak egy szépséghibája van, ez a későbbi törvényességi óvásokból is kiderül, hogy senki nem tudott olyan engedélyről, hogy a Minisztertanácsnak bármiféle engedélyt kellett volna adnia. A meghatalmazás birtokában Makay Svédországba ment, ott felvette a Nitrokémia követeléseit, egy másik tranzakciót pedig Argentínába diszponált, ahelyett, hogy a Nitrokémiának küldte volna el. Braziliában Kvimex Do Brazil néven alakított egy Kft., és ebbe a Kft.-be a Nitrokémia valamennyi begyűjtött követelését átutalta, alaptőkéjét emelt és különböző leányvállalatokat alapított Svájcban illetőleg Rómában. Ez a vállalat végül is egy nemzetközi kapcsolatokkal és nemzetközi módon eljáró vállalat lett. Életre keltett egy korábbi svájci megbízást is Szabó

Kornél. Ez a megbízás a Kvimex nevében kötött egy szerződést Makay Miklós. A svájci állammal egy lőporgyár felépítésére azzal, hogy a brazil tervek fogja majd fölhasználni. 1946. augusztus 14-én Genfből egy levélben kérte Szabó Kornélt, hogy küldje meg neki a rajzokat. Szabó Kornél ezt megbeszélte a két államtitkárral, ők ehhez hozzájárultak és kiküldte a szóban forgó rajzokat, illetőleg a műszaki leírást. Olyan módon kötötte volna meg a szerződést a Kvimex, hogy ha kútba esne ez a fajta megoldás, tehát valamiért nem jönne létre a szerződés, akkor a Nitrokémia hatvanháromezer frankot fizessen a Kvimexnek, egyébként pedig kétszázezer svájci frankot kapnának magáért a szerződésért, illetőleg a gyártási eljárásért. Szabó Kornél tájékoztatta a Végrehajtó Bizottságot, hogy ez a hatvanháromezer frankos kitétel roppant kedvezőtlen a Nitrokémia részére, ezért ehhez nem, de a szerződés többi részéhez hozzá lehet járulni, hiszen előnyös a Nitrokémiának. A Végrehajtó Bizottság elfogadta ezt az álláspontot, a dokumentációt Steller Lajos és Weismár Béla segítségével kiküldték. A kiküldés előtt Szabó Kornél a Külkereskedelmi Igazgatóság engedélyét kérte. Ők ezt a kérelmet áttették az Iparügyi Minisztériumnak, ahol nem tudni, hogy hogyan, de az iratok eltűntek. Szabó Kornél 1947 februárjában visszavonta a megbízást Makay Miklóstól, mert többször felszólította, hogy számoljon el és jöjjön haza. Egyik sem történt meg, ugye mint hallottuk beutalta valamennyi beszerzett követelést a Kvimex által alapított vállalatba. A Népbíróságok Országos Tanácsa 1948. július 12-én Szabó Mihály, az ő nevével a '45 és '56 közötti perekben még elég sűrűn, akár tanácselnökként, akár előadó bíróként találkozni fogunk. Az ő elnökletével változtatott a minősítésen a Népbíróságok Országos Tanácsának - egy, hogy mondjam - egy visszatérő megoldása volt, hogy a folytatólagosság egységébe foglalt mindent és azt monda, hogy mindaz, ami miatt vádat emeltek, - lehet ez öt-hat féle eset is-, ezt a folytatólagosság egységébe foglaljuk bele, mert ez a nagy egész mindent elvisz magával. Az a gyanún, hogy a későbbiekben ezzel még találkozni fogunk. Weismár Béla esetében azt mondták, hogy ez nem hűtlenség, hanem találmányokkal és szabadalmakkal kapcsolatos bűncselekmény. Egy év tíz hónapot, ha jól számolom körülbelül ennyit volt letartóztatásban, kapott ebben az ügyben. A többi fő és mellékbüntetést teljes mértékben helybenhagyták, amelynek az lett a következménye, hogy Szabó Kornélt 1948. szeptember 18-án kivégezték. A szabadságvesztés büntetésüket töltő elítélteket 1956. szeptember 22-én kegyelemből feltételes szabadságra bocsátották. A legfőbb ügyész törvényességi óvás indítványa alapján a Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa 1963. június 1-én Sárkány Józsefet és Kelemen Gyulát a bűncselekmény hiányában felmentette a vádak alól. Itt ugye egy nagy kérdőjel, hogy miért

kellett 1989-ig várnia a többi vádlottnak az igazságtételre. Most talán 63, ez egy fontos időpont, most talán kiderül majd, hogy miért kellett várniuk. Mert tulajdonképpen kiről szólt az e Nitrokémia-per? Nyilvánvalóan, hogy nem Szabó Kornélról és nem a Nitrokémia alkalmazottairól, hanem kik voltak a célpontok ebben az ügyben? Hát ennek az ügynek a fő célpontja Kelemen Gyula volt, aki a Szociáldemokrata Párt megbízásából lett államtitkár. A másik célpont, - hát ugye ez nem fogalmazódott meg a perben - Bán Antal iparügyi miniszter volt, aki ekkor már a Szociáldemokrata Párt főtitkára, és hát itt több terminológiát használnak, mondanak centrumot és jobboldalt. Én legfeljebb felváltva fogom használni, de a jobboldal az ismert. Hát nyilvánvaló, hogy ez a két ember nem szerette volna, hogy egyesüljön a két munkáspárt és igen útjába volt a Kommunista Pártnak mindkét ember. Még azt hagy tegyem hozzá, mert más állambiztonsági történeti levéltári iratokból tudom, hogy Kelemen Gyula, ugye aki újpesten volt párttitkár, Szociáldemokrata párttitkár már nagyon korán a Politikai Rendészeti Osztály hatókörébe vagy figyelmébe került, mert már 1945-től szép vastag dossziék vannak róla. 1945-től rendszeresen figyelték, illetőleg minden hivatalos beszédéről készült hosszabb, rövidebb feljegyzés. Na most valószínűleg oka lehetett nyilvánvalóan ennek. Az ok az volt, hogy ő a jobboldalhoz, a centrumhoz tartozott és tulajdonképpen Kelemen Gyulán és Bán Antalon keresztül a munkásegység, úgynevezett reakciós ellenzőit akarták félreállítani. Többször elhangzott, hogy a sajtónak milyen szerepe van. Révai József, Rákosi Mátyás és Kádár János is különböző sajtó megnyilvánulásokban, illetőleg Kádár János egy csepeli nagygyűlésen igen keményen nekiment a szociáldemokrata, úgynevezett reakciós jobboldalnak. 1989. szeptember 14-én elkövetkezett az a pillanat, aminek már '63-ban is meg kellett volna történnie. A Legfőbb Ügyészség törvényességi óvás iránti indítványa alapján a Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa Szabó Kornélt, Gyöngyösi Istvánt, Steller Lajost és Weismár Bélát felmentette az ítéletek, a korábbi Népbírósági ítéletek hatályon kívül helyezése mellett az ellenük emelt vád alól, azzal, hogy nem követtek el bűncselekményt. A hűtlenség büntettének, mert ugye ennek az ügynek ez volt a lényege alap és minősített esetei voltak, a minősített esetek közül, amit már az 1934. évi XVIII. törvénycikk 2. szakasza állapított meg volt egy halállal is büntetendő minősített esete. Természetesen ebben az ügyben a halálos minősítést hozták be. Idézném röviden a relevánsan idevonatkozó, mert egy elég hosszú szakaszból van szó: Aki katonai titkot abból a célból közöl a hatósággal fennálló szolgálati vagy szerződési viszony felhasználásával, hogy ez idegen államhatóságának, külföldi szervezetnek a tudomására jusson és a cselekmény az állam érdekeit súlyosan sértette vagy

veszélyeztette, tehát katonai titok külföldi állam, illetőleg szervezete részére történő közléséről van szó. A Népbíróóságok által megállapított tényállásból a bűnösség kérdésében döntő jelentősége volt a bizonyítási anyag értelmezésének. A bíróságok határozatait kiragadottan csak a terhelő adatokat veszik figyelembe. Hát ugye ez régi szabály ezeknél az ügyeknél. Az Elnökségi Tanács '89-es határozata a következőket állapítja meg. A Népbíróóságok eljárása sajátos tény és jogértelmezést rögzít, a tényeknek az összefüggésekből való kiemelése, a cél szolgálatába állítása ennek az ügynek a jellemzője. Szabó Kornél bármiféle magatartásából arra lehet következtetni, hogy ő azzal a céllal küldte külföldre a Nitrokémia iratait a külföldi hatóság részére, hogy mint katonai titok, így annak szóba kerülése nem állhat fenn. Makay Miklóst kizárólag az egyéni céljai vezérelték, nevezetesen a saját boldogulása. Az államellenes célzatot a Népbíróóság ítéletei elméleti síkon mozgó, nehezen értelmezhető, hozzátehetném, hogy zavaros és nem tiszta fejtegetésekkel kíséreltek megalapozni. Tekintve, hogy jelezték, hogy lejár az időm és a tulajdonképpeni célról- és én azt hiszem, hogy ennek a kutatásnak a végén lehet arról a célról - beszélni, hogy hogy nézett ki pontosan a Népbíróóságok gyakorlata, arról inkább majd egy következő konferencián beszélnék.